

Ban sembra awe pa kosechá mayan

Introductie

De Curaçaose economie heeft zich in de loop der jaren geïsoleerd van de wereldeconomie met als gevolg dat de Curaçaose economie verouderd is, niet mee is gaan met de diversificatie en in de laatste 30 jaar amper groei heeft gekend. In deze periode heeft Curaçao veel van haar economische voorsprong en andere gepercipieerde voordelen verspeeld en heeft zich in bijna alle sectoren van de economie buitenspel gezet door zich aanhoudend blind te staren op voorgehouden lokale projecten die niet kwamen of die hun beloftes nimmer waar hebben kunnen maken of die simpelweg vanwege het ondernemingsklimaat niet haalbaar bleken. Door deze stilstand heeft Curaçao zich verwijderd van de wereldeconomie waardoor er nu een inhaalslag gemaakt moet worden om zich niet alleen aan te sluiten bij de wereldeconomie maar ook om zich daarin te integreren met het oog op het verduurzamen van de positieve ontwikkelingen die zich in de gemeenschap moeten voordoen.

De Curaçaose economie heeft over een lange termijn te maken gehad met:

- Lage of geen economische groei;
- Een lage productiviteit;¹
- Laag rendement van investeringen;²
- Een negatieve ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit;³
- Een te hoog niveau van consumptieve bestedingen met een aanhoudend tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans,⁴ en
- Hoge jeugdwerkloosheid.⁵

In de afgelopen dertien jaar is de werkgelegenheid significant verbeterd, maar er is een duidelijke verschuiving van hoogbetaalde banen naar laagbetaalde banen. Dit is een zeer zorgwekkende trend. Vanaf begin 2013 is er bovendien sprake van een “wankelende” economische conjunctuur met oplopende werkloosheid en een afnemend tempo van prijsinflatie. Ondanks de aanhoudend lage rentestand, is het groeitempo van de investeringen gedaald. Door de zwakke economie wordt de noodzaak van een beter sociaal vangnet steeds belangrijker, wat de kosten van het vangnet verhoogt en de economie verder afzwakt, en zo gaat de neerwaartse spiraal door.

In de woorden van Albert Einstein: *“Insanity is doing the same thing over and over again and expecting different results.”*

Om vooruit te komen moet Curaçao haar fundament dringend herzien. Dit kan niet worden bewerkstelligd met zogenaamde “low hanging fruits” projecten. Deze situatie vergt een nieuw denken, een nieuwe weg, waarbij centraal staan: 1.) **mens**, 2.) **productiviteit**, 3.) **economie** en 4.) **welzijnsniveau**. De nadruk komt hierbij veel meer te liggen op onderwijs en immigratie voor ontwikkeling van de bevolking, productiviteit verhogende maatregelen, en het verwijderen van obstakels die de economische groei in de weg staan om via deze weg de nodige middelen te genereren voor een hoger welzijnsniveau van de bevolking. Het begint dus met investeringen in de mens en gebruikt productiviteitsprikkelers en economie als geijkte instrumenten om het welzijn van de mens te verbeteren. Zodoende staat de ontwikkeling van de mens centraal in de nieuwe strategie van Curaçao.

Op dit moment is de focus te veel op de economie en sociaal vangnet en zijn investeringen in de kwaliteit van de bevolking en productiviteit bijzaken, terwijl het juist deze laatste twee zaken zijn die de economie en sociaal vangnet kunnen verbeteren. We moeten terug naar de basis.

---

¹ TAC, p236.

² TAC, p58.

³ IMF, 2011, p5 en p37. Over de periode 2001-2011 wordt de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit op gemiddeld -4% % geschat voor de Nederlandse Antillen.

⁴ CBCS

⁵ CBS, AKO 2013

Het welslagen van deze nieuwe weg voor Curaçao behoeft veel focus en energie. Onderweg zullen zogenaamde “heilige huizen” of “broken windows”, die nadelig zijn voor de welvaart van het land moeten worden gerepareerd, terwijl er tegelijkertijd aan de “**fundamentals**” wordt gewerkt en in de nodige “**Strategic Bets**” wordt geïnvesteerd om de verdere groei en welvaart op midden en lange termijn te garanderen.

Oplossing

In de nieuwe economie gaat het steeds meer om de ontwikkeling en export van intellectuele eigendommen en diensten. Landen die het beste hierop inspelen garanderen hiermee een duurzame economische groei. Een groeiende moderne economie is niet alleen een doel op zich, maar is juist ook het middel om armoede te bestrijden en welzijn te verzorgen en te waarborgen.

Curaçao is onbetwistbaar een diensteneconomie die het moet hebben van de export van diensten. In deze zin heeft Curaçao een voordeel, maar om in de nieuwe economie concurrerende diensten en intellectuele eigendommen te kunnen exporteren, is het cruciaal dat Curaçao de juiste mensen ontwikkelt, aantrekt en behoudt. Een uitgekiende human resource management (“HRM”) strategie is dus van essentieel belang. Dit is niet anders bij een bedrijf dat diensten verleend (“recruiting, training, retention”).

Bij de deelname aan de internationale economie ligt daarmee de sleutel voor de belangrijkste deel in het aantrekken van de mensen die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de gemeenschap, het opleiden van de mensen die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling van de gemeenschap, het behoud van deze mensen voor de gemeenschap, het maximaliseren van de kansen voor deze mensen om hun capaciteiten verder te ontwikkelen en toe te passen ten behoeve van de gemeenschap, en het verwijderen en/of verlagen van obstakels voor productie. Uiteindelijk gaat het erom, dat middelen – ook human resources – van de ene naar de andere moderne sector van de economie kunnen vloeien, en niet blijven steken in traditionele sectoren met stagnerende technologie en ontwikkeling.

De fiscale regels wereldwijd zijn ook veranderd waardoor de winsten van multinationale ondernemingen steeds meer worden toegerekend aan die landen waar de meeste waarde wordt toegevoegd, waarbij een sterke correlatie bestaat tussen waarde creatie en de kennis/kwaliteiten van de betrokken mensen. Voor behoud en/of mogelijke groei van de internationale financiële dienstverleningssector, de technologiesector en andere op exportgerichte sectoren in Curaçao is het hierdoor cruciaal dat meer “substance”, ofwel “waarde”, wordt gecreëerd in de “productieketens” van de 21^e eeuw door veel meer vermogende-, kennis- en ondernemende mensen aan te trekken, (ons eigen) te kweken en ook te behouden. Dit is de crux van de eerdergenoemde HRM-strategie.

De HRM-strategie brengt met zich dat geïnvesteerd zal moeten worden in onderwijs, immigratiewetgeving en -beleid, flexibiliteit op de arbeidsmarkt, beheersing van loonkosten, stimulering van productiviteit en zakendoen over de grens. Naast deze infrastructurele randvoorwaarden zal ook aandacht moeten worden besteed aan Nation Building waarbij de waarden en visie van de maatschappij breder worden uitgedragen. Maatschappelijk en politiek draagvlak moeten worden gezocht voor extra financiële ruimte voor investeringen in deze essentiële zaken. Dit moet de strategie zijn die de meeste aandacht en energie krijgt. Overige strategieën die uitgevoerd worden dienen dienend of een afgeleide te zijn van dit hoofddoel - bevolkingsontwikkeling.

Nu het minder over productie van goederen gaat en meer over kennis en diensten, biedt dit extra kansen voor een land als Curaçao dat beperkte grondstoffen tot de beschikking heeft; maar het is wel zaak dat deze HRM-strategie serieus wordt aangepakt om de economie door investeringen in de “fundamentals challenge” op het juiste spoor te krijgen. Door een daarmee samenhangend en afgestemd traject van “structural transformation” kan de economie worden aangezwengeld om hiermee zo snel mogelijk nijpende zaken als armoede, werkloosheid en het welzijnsniveau te financieren en dit niveau te behouden. Hiermee verworden immigratie, onderwijs en economie de gekijkte instrumenten om de neerwaartse spiraal in sociaal welzijn voorgoed te doorbreken.

Randvoorwaarden

Hierboven is aangegeven wat de focusgebieden van investeringen moeten zijn. Hier gaan we iets dieper in de nodige randvoorwaarden om die investeringen te ondersteunen.

Het is van groot belang dat de economische groei op korte termijn weer een belangrijke bijdrage gaat leveren aan de dekking van de financiële tekorten en voorzien van middelen voor de organisatie van welzijn. De verwachting is echter dat dit op zijn vroegst in het jaar 2020 zal gebeuren, mits per direct actie wordt ondernomen. Het is essentieel dat de economie gaat groeien, met gestaag toenemende investeringen, meer hoogproductieve werkgelegenheid, en met meer export en minder import om de vicieuze cirkel te doorbreken. De economie en de groei ervan moeten anders worden georganiseerd met een duidelijke focus op deze kernelementen.

Hiervoor is een actieplan nodig dat voldoende robuust is om het nodige vertrouwen in de economische toekomst van Curaçao “op te krikken” en vast te houden.⁶ Dit actieplan dient een afgeleide te zijn van het “*Uitvoeringsplan Groeistrategie*”. Elk actieplan, en overigens ook de nog openstaande prioritaire actiepunten uit de lopende actieprogramma’s, dient gezien te worden in het licht van wat uit analyses gebleken zijn bottlenecks te vormen voor de economische groei, de zogenaamde *binding constraints*.

De twee lijnen die gevolgd moeten worden binnen de Groeistrategie met HRM als centraal punt zijn:

- a. the “structural transformation challenge”: hoe zorgen we ervoor dat middelen sneller kunnen stromen naar de moderne economische activiteiten die een hogere economische productie hebben.
- b. the “fundamentals challenge”: hoe vergaren we de vaardigheden en brede institutionele capaciteiten die nodig zijn om een duurzame productiegroei te genereren, niet alleen in enkele moderne industriële sectoren, maar in het gehele scala van diensten en overige activiteiten.

“Structural transformation” kan snel de nodige groei teweegbrengen, maar als het niet wordt ondersteund door “fundamentals”, dan stopt de groei. Aan de andere kant, het alleen focussen op “fundamentals” vergt kostbare, tijdrovende investeringen in de hele economie. Het produceert een gestage maar langzame groei. Uiteindelijk vereist duurzame groei een combinatie van investeringen in zowel “structural transformation” als “fundamentals”.

De noodzaak hiervan kan ook worden geïllustreerd aan de hand van een voorbeeld uit de praktijk. Bijvoorbeeld: de kwantitatieve uitstoot uit een krimpende sector moet aansluiten op het absorptievermogen van een groeisector. Met andere woorden moet er worden voldaan aan twee bijpassende voorwaarden: investering en kwantiteit. Wordt niet voldaan aan de bijpassende voorwaarden, dan zal het overschot aan arbeid worden geabsorbeerd in de laagproductieve informele, lokale dienstensector.⁷ Dit lijkt voor Curaçao te gelden na de terugloop van werkgelegenheid in de raffinage en financiële dienstverlening, tezamen met een (geleidelijke) terugloop van de kwaliteit van het onderwijs in plaats van intensivering van investeringen in onderwijs. Toerisme is daarmee ontwikkeld op met name low-skills base.

Een cruciaal onderdeel is dat de ontwikkeling van diensten voor export sterk afhankelijk zijn van investeringen in instituties, onderwijs, handhaving van internationale kwaliteitsnormen, en complementaire investeringen in de sectorale “strategic bets”. De volgende aspecten hebben een negatief effect op de relatie tussen “structural transformation” en “fundamentals” en dienen daarom te worden vermeden:

1. Economische groei door toename van consumptieve bestedingen door binnenlandse huishoudens heeft een negatief effect op de betalingsbalans en is daarom ongewenst. Handhaving van het huidige welstandsniveau is macro-economisch alleen mogelijk als de exporten in een sterk tempo gaan toenemen.

---

⁶ CBS, Employed population tussen 2014 en 2016 met krap 6.000 banen gegroeid, en weer gedaald met krap 5.000 in 2018

⁷ “An expansion of services is not necessarily a bad thing for structural transformation and growth, as long as the economy has been able to build up human capital and accumulate fundamental capabilities that transform those services into high-productivity activities. However, this typically happens rather late in the development process, after industrialization runs its course (Hong Kong).”

2. De precaire situatie op de betalingsbalans beperkt sterk het groeipotentieel. Het toenemen van consumptieve bestedingen zonder dat de exporten toenemen, zal namelijk via een noodzakelijk te voeren restrictief monetair beleid de geldhoeveelheid beperken. De omvang van de binnenlandse consumptieve bestedingen zal dan -per saldo- niet toenemen en de additionele private investeringen die worden beoogd, zullen dan ook niet plaatsvinden, ondanks de relatief lage rentestand. Bovendien zullen additionele private investeringen alleen plaatsvinden als er geen overcapaciteit is op de markt.
3. Voor de volgorde van (publieke) investeringsprojecten die de economie op gang zouden moeten brengen, is het daarom zaak dat vooraf de effecten en de timing van de effecten in beeld worden gebracht. Van belang is dat bij de uitvoering van het investeringsprogramma rekening wordt gehouden met het effect op de consumptieve bestedingen. De gedachte dat alle investeringen goed zijn voor meer welzijn van de mens in Curaçao klopt niet. Door middel van degelijke impactstudies zouden projecties van de internationale deviezenvoorraad kunnen worden gemaakt. Vermeden moet worden dat de uitvoering van economisch beleid stuit op een restrictief monetair beleid.
4. Om de afhankelijkheid van het welzijn van het publieke investeringsprogramma van de huidige knelpunten in de macro-economische situatie te verkleinen, is er een additioneel economisch beleidsprogramma noodzakelijk. De korte termijn economische beleidsagenda, zou, gegeven de economische situatie - gekenmerkt door sectorale verschuivingen, een lage productiviteit en het belang van het vergroten van het exportpotentieel voor economische groei - ook gericht moeten zijn op de mobiliteit van arbeid en kapitaal en het stimuleren van investeringen in productiecapaciteit die zijn gericht op export vermeerdering of import vermindering.
5. Verdere knelpunten zijn: gebrek aan focus, gebrek aan uitvoeringskracht, overheidsfinanciën en overheidsapparaat zijn nog niet beheersbaar, gebrekkige handhaving van regels, zeer grote informele sector, inflexibele arbeidswetgeving.

Rekening houdend met het voorgaande, komen we tot het volgende om de economie in beweging te krijgen. Het bruto nationaal product, hetgeen een goede maatstaf is van de economische groei, wordt bepaald als de som van investeringen, consumptieve bestedingen, overheidsbestedingen en de wig tussen exporten en importen. In de realiteit van Curaçao kan de productie van het overheidsapparaat verder omhoog en de kosten van hetzelfde apparaat omlaag, met minder "red tape", wat conform de formule de economie ten goede zal moeten komen. Hoewel belangrijk en nodig zal echter alleen bezuinigen in het overheidsapparaat niet genoeg impact hebben op de economie.

De opheffing van red tape als een van de maatregelen ter verlaging van de overheidsbestedingen, waaronder het privatiseren van bepaalde taken die niet per se bij de overheid horen, zal echter wel direct een positief effect hebben op investeringen. Het lijkt derhalve essentieel om de red tape (o.a. vergunningen-landschap met meer horizontaal toezicht en minder restrictief beleid en meer privatiseringen) aan te pakken en sterk in te zetten op investeringen die de productiviteit verhogen, importen verlagen en/of exporten verhogen.

Curaçao is ermee gebaat om zich veel meer te gaan manifesteren als een diensteneconomie. In het oog moet worden gehouden dat:

- a. Hoogproductieve, exportgerichte moderne activiteiten de focus verdienen;
- b. Laagproductieve en puur lokale (handels-) activiteiten behoren niet tot de benodigde groeisector;
- c. Toerisme is multidimensionale dienst en vergt afstemming van investeringen in het toeristisch product, waaronder onderwijs;
- d. Raffinage, Technologie en Logistieke diensten zijn internationale diensten en vormen potentiële groeipolen.

Zakelijke dienstverlening vergt een veelheid van randvoorwaarden, zoals: integratie in de wereldeconomie, qua wet- en regelgeving en handhaving ervan, aansluiting bij internationale kennisnetwerken, aantrekkelijk woon- en leefklimaat (niveau onderwijs, gezondheidszorg, veiligheid) en aantrekkelijk belastingklimaat. De beschikbaarheid van hoogopgeleid personeel is een conditio sine qua non. Hiermee komen we terug op de benodigde HRM-strategie. De vraag is dan of we zelf gaan opleiden of kennis gaan importeren (immigratie).

Zelf opleiden betekent investeren in onderwijs op internationaal niveau. Dit is cruciaal en urgent, maar de resultaten van deze belangrijke investering komen pas op de langere termijn. De benodigde resultaten, gegeven de huidige realiteit van Curaçao, moeten hierdoor worden bereikt door te focussen op zowel onderwijs als kennismigratie. Beiden moeten snel en tegelijk beginnen. Qua kennismigratie is het essentieel dat een Vermogende en Kennismigranten regeling komt in zowel de immigratie- als belastingwetgeving. Gezondheidszorg en veiligheid zijn ook belangrijk en passen in de strategie, maar zijn minder urgent voor de jumpstart zelf.

Prioritaire actiepunten

We kunnen niet wachten totdat alles perfect is om te beginnen. Met vergaderen, praten en rapporten schrijven zullen we de eerste dominosteen niet in beweging krijgen voor het gewenste domino-effect. Ook met reageren op iedereen die om aandacht schreeuwt via de media krijgen we de stenen niet in beweging. Wel, door gefocust en doelbewust zaken op te pakken en af te ronden. Er moet een “Coalition of the Willing” komen bestaande uit een groep van Ministers, Statenleden en welwillende ondernemers en vakbondsleiders. Vergeet de illusie dat er een nog breder draagvlak moet worden gecreëerd. Unanieme steun is een illusie en niet nodig. Het wachten op meer steun, voordat we met uitvoering beginnen, is kiezen voor status quo en dus verdere achteruitgang.

Er moet een zero-tolerance zijn voor afleiding door laag politiek bedrijf of eigen belangen.

Om gefocust aan het werk te gaan moeten er drie “high impact” acties per Ministerie worden gekozen die binnen 6 maanden zullen worden opgepakt en afgerond, bij afronding van ieder project kan weer in samenspraak een nieuw project worden gekozen dat weer binnen 6 maanden wordt opgepakt en afgerond. Tegelijkertijd wordt gezocht naar coalitiepartners binnen en buiten de politiek die aan het welzijnsprogramma willen bijdragen door zelf ook projecten op te pakken.

De groeistrategie is samen te vatten in de volgende volgorde: Curaçao kiest om te investeren in een kwaliteit boost van haar bevolking (onderwijs en immigratie) om via deze weg en bijbehorende beleidsmaatregelen de productiviteit te verhogen. De hogere kwaliteit en productiviteit zorgen voor een betere concurrentiepositie van het land en een duurzame economische groei, hetgeen het land van genoeg middelen zal voorzien om het welzijnsniveau van haar mensen te verbeteren.

Deze doelstellingen moeten in concrete strategieën worden vertaald:

- De Sociale Partners dienen een goed HRM-strategie voor het land te omarmen als leidend in al het beleid (opleiden en aantrekken van kennis en talent, aantrekken van ondernemers, aantrekkelijk maken om kennis en vermogen te behouden, stimuleren van mobiliteit van arbeid en kapitaal);
- De Sociale Partners dienen reële economische groei te omarmen als de verzekering voor een beter sociaal vangnet;
- Het overheidsapparaat moet beheersbaar worden (qua organisatie en financiën);
- Heroriëntatie over de rol van de overheid en het ideale sociaal vangnet;
- Groeisectoren te selecteren als “strategic bets”:
  - Curaçao ontwikkelen als Onderwijscentrum
  - Curaçao ontwikkelen als gespecialiseerde Toerisme bestemming
  - Curaçao ontwikkelen als Logistiek centrum
  - Curaçao ontwikkelen als Technologiecentrum
  - Curaçao ontwikkelen als Internationaal (Financiële) Dienstencentrum

Het gaat om het gezamenlijk bepalen welke acties elkaar complementeren in termen van de geprioriteerde *strategic bets* binnen de kaders van “structural transformation” en “fundamentals challenge”, waarbij onderstreept moet worden dat de acties van de “fundamentals challenge” een *conditio sine qua non* vormen voor de duurzaamheid van investeringen in de *strategic bets*. We vragen in dit kader bijzondere aandacht voor de lopende trajecten, zoals de Startnotitie “Future of Work”⁸ en de komende mini-conferentie Arbeidsmigratie die in deze geen geïsoleerd leven kunnen gaan leiden.

Binnen de “fundamentals challenge”⁹ gaat het om de volgende acties:

- a. Onderwijs; aansluiting tussen primair, secundair en tertiair onderwijs, afgestemd op sectoren van “strategic bets”, met internationale samenwerkingsverbanden in het tertiair onderwijs en kennismigratie als alternatieven voor de investeringen;
- b. Versterking instituten en toezichtsorganen, met roulerende topkader;
- c. Good governance, corporate governance, ‘level playing field’, rule of law;
- d. Effectieve wetshandhaving (luchtverkeersveiligheid, verkeersveiligheid, arbeidsveiligheid en -inspectie, inspectie volksgezondheid, onderwijsinspectie, voedselveiligheid, belastingen, overheidsdomeinen), ofwel een “zero-tolerance” beleid (qua handhaving) om het “broken windows” syndroom aan te pakken;
- e. Stabiliteit overheidsfinanciën;
- f. Monetaire stabiliteit;
- g. Gerichte versterking institutionele capaciteit rondom *strategic bets*;
- h. Flexibel en productieve arbeidsmarkt.

---

⁸ RvM 29 augustus 2018

⁹ how to accumulate the skills and broad institutional capabilities needed to generate sustained productivity growth, not just in a few modern industrial sectors but across the entire range of services and other non-tradable activities

Binnen de “structural transformation”¹⁰ gaat het om de volgende acties:

- a. Beheer publieke gronden; voor commerciële doelen alleen te koop, ook in de vorm van matching value voor aantrekken “foreign direct investment” en lokale investeringen;
- b. Flexibele ruimtelijke planning; particuliere gronden beschikbaar voor ontwikkeling;
- c. Facilitering scheepsreparatie en daaraan gerelateerde activiteiten, *als strategic bet*;
- d. Toerisme masterplan ten uitvoer brengen;
- e. Gespecialiseerde toerisme, *als strategic bet*;
- f. Cruiseport (homeporting) en Airport (pre-clearance);
- g. Lokale productie voedings- en genees(krachtige)middelen (Cannabis, Aloë), *als strategic bet*;
- h. Exportdiversificatie en groei export door zakelijke dienstverlening, *als strategic bet*;
- i. Technologische sectoren importeren, *als strategic bet*;
- j. Datacenters en optimalisering zeekabels, *als strategic bet*;
- k. Bureaucratie opheffen;
- l. Immigratiebeleid aanpassen aan marktbehoefte;
- m. Onderwijs; aansluiting tussen primair, secundair en tertiair onderwijs en afschaffing vrijheid aanbod en keuze gesubsidieerd onderwijs,¹¹ *als strategic bet*

Het is evident dat deze acties vergezeld moeten worden door andere flankerende acties om het succes van de investeringen te kunnen garanderen; de investeringen zijn immers niet geïsoleerd van de omgeving waarin deze plaatsvinden, en vergen een juiste omgeving om tot de beoogde resultaten te komen.

Het betreft de volgende zaken voor het Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning:

1. aanpakken beleid en regels met betrekking tot onderhoud monumentale panden;
2. aanpakken beleid en regels met betrekking tot uitgifte en illegale bezetting van terreinen;
3. neerhalen van heilige huizen in de transportsector opdat kosten van taxi’s omlaag gaat en busvervoer beter wordt georganiseerd;
4. herverdeling van sectordirecteuren – terreinen, bouwen, openbare werken, logistiek, technologie, handhaving;
5. autokeuring systeem aanpassen. De dienst kan worden geprivatiseerd. Zie model APK-keuringen in Europa. Bij ongelukken moeten de auto’s weer gekeurd worden voordat ze weer de weg op kunnen, na vertoon van facturen en betaling van onderdelen. Dit drukt op de illegale handel in auto-onderdelen.

Als een monumentaal pand in slechte staat is dan krijgt de eigenaar 1 jaar om te beginnen met reparatie, zo niet dan repareert de overheid het pand en verhaalt de kosten op de eigenaar en als de eigenaar niet betaalt wordt het pand verkocht aan de hoogste bieder (kosten van overheid worden daarmee betaald en overwinst wordt gegeven aan eigenaar). Bij erfpacht gronden en huurgronden hetzelfde. Als iemand land heeft gekregen om die te ontwikkelen dan krijgen ze 1 jaar om dat alsnog te doen, zo niet dan wordt het terrein teruggenomen en aan iemand anders uitgegeven. Bovendien kan de overheid om snel aan geld te komen bepaalde gebouwen en braakliggende terreinen via een veiling verkopen.

VVRP is een groot ministerie, maar de perceptie is dat de output van dit Ministerie laag is. Luchtvaart Autoriteit heeft nog niet de upgrading gekregen, Scheepvaart Autoriteit is erg zwak, terreinen zijn uitgegeven zonder dat er iets mee wordt gedaan, monumenten verpauperen, ROP duurt lang met vergunningen verstrekken, Kadaster deelt niet genoeg informatie met andere Ministeries, Openbare Werken laat veel openbare werken zonder onderhoud, enz. Een herijking van de functies van de sectordirecteuren met objectieve toetsingscriteria zou goed zijn.

Ministerie Onderwijs, Wetenschappen, Cultuur en Sport:

1. meer aandacht voor wereldtalen en creatieve vakken op de lagere school;
2. afschaffen van verplicht Papiaments vanaf middelbare school;
3. langere schooltijden startende het schooljaar 2020/2021;
4. hoger inzetten op STEM-studies (science, technology, engineering, mathematics).

¹⁰ how to ensure that resources flow rapidly to the modern economic activities that operate at higher economic productivity

¹¹ Noot: zakelijke dienstverlening is ‘skill intensive’. De beschikbaarheid van hoogopgeleid personeel is cruciaal. Zelf opleiden of (kennis)immigratie? Zelf opleiden betekent investeren in onderwijs op internationaal niveau. Er is dan sprake van integratie van de zakelijke dienstverlening in de economie. Hoe ver ligt de horizon?

Langere schooltijden en het maken van Papiaments een keuzevak vanaf de middelbare school zijn bedoeld om meer tijd vrij te maken om de kinderen meer gericht onderwijs te geven en Curaçao weer op de kaart te zetten met haar hoogopgeleide en meertalige beroepsbevolking. Toen Curaçao succesvol was, stond het bekend als een land met een hoogopgeleide en meertalige beroepsbevolking. Dit is helaas niet langer het geval en het roer moet om. We kunnen niet meer wachten met de investeringen, omdat onze kinderen dadelijk op wereldniveau moeten gaan concurreren, terwijl we in het huidige systeem zelfs de concurrentieslag in de regio verliezen. De nodige beslissingen moeten uiterlijk in augustus 2019 zijn genomen, zodat ze effectief zijn per augustus 2020.

Ministerie Economische Ontwikkeling:

1. uitvoeren Toerisme Masterplan;
2. versimpelen vergunningen landschap;
3. verkopen van minderheid maar substantieel belang in CPA aan Haven Rotterdam en APC, waarbij de opbrengsten worden geïnvesteerd in een *strategic bet*. Zelfde strategie kan ook worden bewandeld met KTK en Curoil;
4. toeristische/recreatieve infrastructuur (ontsluiting) creëren tussen de gebieden van Jan Thiel, Bapor Kibra, Marie Pampoen, Pietermaai, Punda, Otrobanda, Zakito, Piscadera;
5. tax & duty free shopping voor export van alcohol, tabak en luxegoederen (min. NAF 500 per product);
6. creëren van een sectordirecteur voor toerisme;

Ministerie Bestuur, Planning en Dienstverlening:

1. centraliseren en verbeteren van IT-infrastructuur van de overheid om sneller en efficiënter te kunnen werken en veel meer informatie te kunnen vergaren, delen en analyseren; begin met registratie werktijden ambtelijk apparaat;
2. het verplicht rouleren van topkader na een aantal jaren om hen scherp en objectief te houden;
3. versoberen van LMA om de verantwoordelijkheden tussen overheid als werkgever en ambtenaar als werknemer beter in balans te brengen, startende per direct met een beoordelingssysteem voor ambtenaren.

Ministerie Volksgezondheid, Milieu en Natuur:

1. legaliseren cannabis;
2. conform Aruba verlagen van kosten van medicijnen;
3. openbreken markt van medische specialisten om medisch toerisme te stimuleren;
4. toelaten dat werknemers naar een bedrijfsarts gaan bij ziekmelding in plaats van een SVB-arts.

Ministerie Algemene Zaken:

1. non-discriminatiewet zodat iedereen als gelijke wordt behandeld;
2. aantrekken technische bijstanders om uitvoeringskracht te vergroten;
3. inzetten op energie transitie (meer duurzame energie en waterstof fabrieken);
4. vergroten afzetmarkt door creëren vrij verkeer van goederen, kapitaal en personen met andere landen (startende met Koninkrijk landen);
5. inzetten op versterking van de instituten van het land (VDC, CBCS, ARC, BTP & U, OM, Inspectie Onderwijs, Zorgautoriteit, etc.) via rouleren topkader in het Koninkrijk en meer samenwerken om niveau te verhogen en kosten te drukken via economies of scale.

Ministerie Sociale Ontwikkeling, Werkgelegenheid en Welzijn:

1. afschaffen werkvergunningen (iedereen die toegelaten wordt om het land binnen te komen mag automatisch ook werken);
2. introductie van arbeidskamer bij gerechtshof waar arbeidszaken via snelrecht worden afgehandeld en tegelijkertijd afschaffen van ontslagvergunning voor alle arbeiders die minimaal 150% van minimumloon verdienen;
3. zorgen dat de beperkte middelen komen bij mensen die echt niet kunnen werken (ouderdom, ziekte, handicap) en de rest moet minder afhankelijk zijn van de overheid;
4. in toeristische sector wordt overwerk betaald vanaf 48 uren en in andere sectoren vanaf 40 uren. Om mobiliteit van krimpende naar groeisectoren te verhogen en productie te verhogen (en overheidstekort te beperken), de grens van overwerk in alle sectoren optrekken naar 45 uren (dit verkleint het gat ten opzichte van toerisme en maakt het een stuk makkelijker om door te stromen);
5. zorgen dat CBS met regelmaat een publicatie doet van de (on)tevredenheid van werknemers bij alle bedrijven die meer dan 15 werknemers hebben;

Ministerie van Financiën:

1. belastinghervorming (startende met introductie van een Vermogende- en Kennismigranten regeling en belastingen van de zeer grote informele sector);
2. beheersbaar maken van openbare financiën (controle van aangaan verplichtingen en handhaving tegen verspilling);
3. verzekeren dat ontwikkelingsbanken andere toetsingscriteria krijgen van de toezichthouder om meer risicovolle leningen uit eigen middelen te kunnen verstrekken aan ondernemers.

Ministerie van Justitie

1. introductie van een Vermogende- en Kennismigranten regeling;
2. meer samenwerken met andere landen om niveau van justitiële keten te verhogen en kosten te verlagen via economies of scale;
3. zero-tolerance beleid introduceren zodat weer respect en orde wordt afgedwongen.

Als iedereen begint met focussen en zich volledig inzet om maximaal 3 zaken op te pakken en binnen 6 maanden af te ronden, dan komen we al veel verder. Zaak is om de prioriteiten te stellen bij “high impact” zaken, de *strategic bets*. Als de private sector ook een aantal “high impact” zaken oppakt en binnen 6 maanden afrondt, dan kunnen we samen de sneeuwbal van economische groei binnen 6 maanden aan het rollen krijgen. Zo simpel is het.

Het is essentieel dat ieder Ministerie in bovenstaand verband hun faciliterend beleid voor de komende 2 jaar uitstippelt met daarin bijzondere aandacht voor hoe ieder Ministerie, nog veel meer dan nu het geval is, zal gaan bijdragen aan groei van de economie (verhoging productie, verlaging import, verhoging export, aantrekken van buitenlandse valuta/investeringen, elimineren red tape) middels facilitering van de werking en de onderlinge samenhang van de keuzes die gemaakt worden binnen de kaders van structural transformation en fundamentals challenge.¹²

---

¹²Over de relatie tussen structural transformation and (investeringen in) fundamentals, het volgende: Structural transformation can fuel rapid growth on its own, but if it is not backed up by fundamentals, growth peters out and remains episodic. The accumulation of fundamentals, on the other hand, requires costly, time-consuming, and complementary investments across the entire economy. So it produces steady but slow growth. Ultimately, sustained growth and convergence require both processes.

Conclusie

De economie wordt in Curaçao ten onrechte bestempeld als iets van de werkgevers en de rijken. Dit wordt echter een realiteit door gebrek aan visie en beleid, omdat hiermee grote delen van de bevolking uitgesloten worden van de kansen die de economie biedt. Het is zaak dat de economie breed wordt gedragen als het optimale instrument en gericht wordt gebruikt voor het verbeteren van het welzijnsniveau van alle inwoners van Curaçao.

Economisch beleid en sociaal beleid zijn de kop en staart van dezelfde munt. Zonder de ene kant van de munt is er geen andere kant van de munt. Er moet dus een gelijke visie zijn voor de munt, anders komen we zonder munt te zitten. Het gaat dus ook om het vertalen van de noodzaak tot economische groei in gerichte acties van alle onderdelen van de overheid, anders komen we er niet. Alle sociale partners en een groot deel van de bevolking begrijpt de absolute noodzaak van economische groei, maar toch gebeurt het niet vanwege het gemis aan gemeenschappelijke handvatten om daarmee om te gaan.

Keuzes moeten worden gemaakt niet in wat zich als kans aandient, maar waar wij als gemeenschap voor kiezen. Het komt erop neer dat iedere Minister, ieder Ministerie, iedere Parlementariër en ieder YdK het belang en de noodzaak van een veel sneller groeiende economie moet begrijpen. De economie is namelijk de motor van welzijn en de uitkomst voor zowel de werkloosheid als de financiële tekorten van het bestaande en beoogde sociaal vangnet. Eenieder moet het belang begrijpen van het beter moeten organiseren van welzijn.

Het moet ook voor iedereen helder zijn, dat het niet gaat om projecten. Het gaat om het maken van strategische keuzes voor investeringen in “signature activities” zodat Curaçao wederom vaste voet kan krijgen in de nieuwe globale (digitale) economie, en voorts dat flexibiliteit meer regel is dan uitzondering bij een voortdurende evaluatie van het veranderende economische landschap en om op een gepaste strategische wijze daarop te reageren.

Het investeren in een betere sociale infrastructuur, zonder daarvoor de financiële slagkracht te hebben is onverantwoord en verergert het probleem voor de toekomst. Het is derhalve essentieel dat vanuit een sociale visie de economie zo snel en zo duurzaam mogelijk gaat groeien om meer middelen en mogelijkheden beschikbaar te stellen; onderwijl zal naar de huidige besteding van middelen moeten worden gekeken om onnodige verspilling en “heilige huizen” te elimineren en middelen waar nodig te heralloceren daar waar deze het meeste renderen. De beschikbare middelen zijn in de huidige realiteit zeer beperkt aanwezig, dus zal goed bekeken moeten worden welke investeringen het beste passen in de HRM-strategie en tegelijk de snelste en grootste impact zullen hebben.

Als de Sociale Partners het erover eens zijn dat de economie beter moet gaan draaien om een hoger welzijnsniveau voor alle landskinderen te financieren, conform het voorgaande, dan is het zaak dat men tegelijk inziet en beslist dat het ten uitvoer brengen van de beschreven HRM-strategie van essentieel belang is om de economie duurzaam te laten groeien ten gunste van het welzijnsniveau. Zo begint de oplossing met een investering in de mens (onderwijs & immigratie) en eindigt het ook met een investering in de mens (welzijn). Productie en economie zijn onze beste instrumenten om te investeren in de bestaande en nieuwe inwoners van Curaçao.

Si nos no sembra awe, nos no por kosechá ni awe ni mayan. Ban sembra awe pa kosechá mayan!